

Gea Norvegica Geopark

Jomfruland

Øya som
steg opp av
havet

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

Gea Norvegica
UNESCO
Global Geopark

DEN MANGFOLDIGE ØYA

I gamle sagn om øya berettes det at Jomfruland en gang lå under vann og var bebodd av havfolk. I et annet sies det at havfruer en gang for veldig lenge siden hadde sitt tilholdssted på øya. I vår korte beretning om øyas historie, velger vi å tillegge kun det aller første utsagnet sikker troverdighet, for det som i dag er Jomfuland lå faktisk lenge under havets overflate – til landet sakte hevet seg etter å ha vært tyngt av enorme ismasser gjennom mange istider.

Av is og hav

De siste 2.6 millioner år av jordas historie er kjennetegnet av en serie istider. Den siste store istiden, den vi vet mest om, var på sitt største for rundt 20.000 år siden. Heldigvis ble det varmere, isen smeltet og trakk seg tilbake til et stykke inn på Norges fastland. Havvann fulgte etter den smeltende isen.

Når isdekker smelter, skjer det i rykk og napp, med kaldere perioder innimellom. En av disse kalde periodene under siste istid har satt ekstra tydelige spor etter seg. For rundt 12.800 år siden vokste innlandsisen kraftig, helt fram til dagens Jomfruland.

Lange strender med rullestein gir øya dens spesielle karakter.

Isen sto på havets bunn, og foran breen avsatte is og bre- elver stein, grus og leire, fraktet fra store deler av Sørøst-Norge. Iskanten sto her i flere hundre år, og da isen omsider trakk seg helt tilbake, ble det liggende en rygg igjen på havbunnen. Ryggen kaller vi for Raet, og vi finner spor etter den rundt hele Skandinavia.

Da isen forsvant, begynte landmassene å heve seg igjen, og toppen av Raet nådde etter noen tusen år havnivå. På Jomfruland skjedde dette for rundt 4000 år siden. Bølger, havstrømmer og stormer sorterte og vasket ut finere materiale, steiner ble slått mot hverandre og rundet. Fortsatt kan man høre bølgene flytte på steinene nede i vannkanten.

Stort foto: Jomfruland sett fra sørspissen

Foto: Johannes Fredriksen

Over: Foran isen ble stein, grus og leire avsatt...

Foto: Mona Hendriksen

Saltstein

Flere steder på øya stikker det opp odder med fine isskurte svaberg. Dette er eldgamle gneiser, omdannet i dypet under høye fjellkjeder for en milliard år siden. I fjellet ser du også merker etter isens skuring i form av skuringsstriper og furer, og noen steder også flotte spylerenner dannet av høyt vanntrykk under isen.

Vindblåste sanddyner

Ved Øitangen finnes et stort område med sanddyner, avsatt av vinden. Sandområdet er nå delvis bevoakt av forskjellige gressarter. På stranda finnes også planten strandtorn. Dette er en av de mest sjeldne plantene langs norskekysten. Strandtorn er, med sine læraktige og voksdekkede blader, tilpasset et liv i tørre, sandige omgivelser. Den er svært sårbar og må ikke plukkes eller ødelegges.

Eikeskogen

I landskapsvernområdet på Øitangen finnes et flott kulturlandskap med frodig, gammel edelløvsskog. Om våren dekkes skogbunnen av et praktfullt hvitveisteppe. I tillegg til hvitveis, er edelløvs skogen levested for mange sjeldne arter av planter, insekter og fugler.

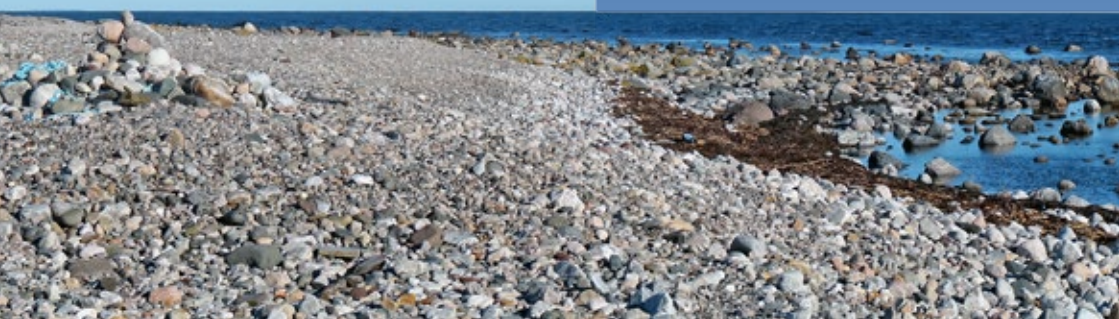

- 1 Saltstein
- 2 Øitangen
- 3 Eikeskogen
- 4 Tårntjernet

Noen av Jomfrulands attraksjoner

Over: Østsiden av øya har flere bukter og vikar der tang lett samles. Disse tangplassene utgjorde tidligere en viktig ressurs.

Tangplassene

Tang var en viktig naturressurs på øya gjennom flere hundre år og ble brukt som gjødsel på åkrene. I 1950-årene tok kunstgjødselen over. Tangplassene ble brukt som mellomlagringssteder og tørkeplasser for tang som var skylt i land langs strendene. Tangen, med sitt rike vitamin- og mineralinnhold, kunne også brukes som førtilskudd til husdyra på øya. De grønne grasflekkene på steinstranda vitner om tidligere tiders harde arbeid med tanghøsting.

Kulturlandskap

Kulturlandskapet på Jomfruland er åpent, med åker, enger og hagemark, og er et resultat av beite og jordbruk gjennom flere hundre år. Nydelige gamle stein-

Under: Et landskap som det gjør godt å vandre i.

gjerder slynger seg gjennom landskapet. I dag fører færre gårdsbruk i drift og mindre beiting til økt gjengroing. Fiske og losing har også vært viktige næringer opp gjennom tidene. Nå har turisme og servicetilbud tatt over mye av næringen på øya.

Fuglestasjonen på Jomfruland

På Øitangen ligger Jomfruland fuglestasjon, som drives av Telemark Ornitologiske Forening. Jomfruland er kjent for sine mange trekkfugler om våren og høsten. Hvert år fanges og ringmerkes om lag 15000 fugl her, og det registreres rundt 220 forskjellige arter hvert år. Av disse er det 60–70 arter som hekker på øya.

© Gea Norvegica Geopark 2016
Fotos ved Geoparken om ikke annet er nevnt.
Lay-out ved J.F.

Kontakt oss på: **post@geanor.no**
eller besøk oss på Porselensfabrikken,
Porselensveien 6A,
3920 Porsgrunn

Lik oss på facebook
www.facebook.com/Geanor

***Peker treskiltet mot selveste Nøkkens tjern,
udødeliggjort av kunstneren Theodor Kittelsen?***